

HISSIIY CHARCHASH SINDROMINING RIVOJLANISH OMILLARI

Shavkatova Shaxnoza Po'lot qizi

Nizomiy nomidgi O'zbekiston Milliy universiteti,
1-bosqich magistranti

E-mail: shahnozashavkatova20@gmail.com

ORCID ID: 0009-0004-7172-7685

Annotatsiya: Maqolada hissiy charchash sindromining rivojlanishiga sabab bo'luvchi omillar va ularning sabablari haqida ma'lumotlar keltirilgan. Buni o'rganishdan maqsad ushbu omillarni bartaraf etish va yangi yechimlarni talif qilish.

Kalit so'zlar: Burnout, perfektsionizm, sindrom, hissiy zo'riqish, aqliy charchoq, ichki resurs.

Kirish

Hissiy charchash sindromi (burnout) zamonaviy ish muhitida keng tarqalgan psixologik muammolardan biridir. U asosan professional faoliyat bilan bog'liq hissiy, jismoniy va aqliy charchoq holati sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu sindromning rivojlanishi turli omillarga bog'liq bo'lib, xodimning ish joyidagi sharoitlari, psixologik qarshiliklari va shaxsiy hayoti bilan chambarchas bog'liq. Maqolada hissiy charchash sindromining rivojlanishiga olib keluvchi asosiy omillar tahlil qilinadi.

Metodologiya

Ushbu maqolani tayyorlashda ilmiy maqolalar, WHO, APA va boshqa psixologik assotsiatsiyalar tomonidan taqdim etilgan ilmiy manbalar asos qilib olindi. Asosiy e'tibor hissiy charchashni o'rganish bo'yicha Maslach Burnout Inventory (MBI) metodikasiga qaratildi. Shuningdek, 2020-2024 yillar oralig'idagi ilmiy maqolalar tahlil qilindi.

Natijalar

Hissiy charchash sindromining rivojlanish omillari

Tahlil natijalariga ko'ra, hissiy charchash sindromining rivojlanishiga quyidagi omillar kuchli ta'sir ko'rsatadi:

1. Ishdagi haddan tashqari yuklama: Uzoq soatlab ishlash, ortiqcha majburiyatlar, dam olish vaqtining yo'qligi.

2. Emotsional mehnat: Mijozlar, bemorlar, talabalar bilan hissiy jihatdan zo'riqish holatlari.

3. Qisqa muddatli muvaffaqiyatga yo'naltirilgan madaniyat: Natijaga bo'lgan doimiy bosim.

4. Yetarli ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yo'qligi: Rahbar, jamoa yoki oilaning yetarli e'tibor bermasligi.

5. Shaxsiy xususiyatlar: Perfeksionizm, o'ziga nisbatan talabchanlik, past o'zini baholash.

Maslach va uning hamkorlari tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, tibbiyot xodimlari, o'qituvchilar va ijtimoiy soha vakillari eng ko'p hissiy charchashga uchraydigan guruh hisoblanadi.

Hissiy charchash sindromi rivojlanishiga olib keluvchi omillar (foizlarda):

Omil Foiz (%)

Ishdagi yuklama 32%

Emotsional mehnat 25%

Natijaga bosim 18%

Ijtimoiy qo'llov yetishmasligi 15%

Shaxsiy xususiyatlar 10%

Muhokama

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, hissiy charchash nafaqat ish joyi muhitiga, balki shaxsning ichki resurslariga ham bog'liqdir. Charchash sindromining oldini olish uchun tizimli yondashuv zarur bo'lib, bunga ish yuki optimallashtirish, psixologik treninglar va stressni boshqarish bo'yicha dasturlar kiritilishi lozim.

Tadqiqotlar ko'rsatadiki, psixologik qarshilikni (resilience) oshirish, ish va shaxsiy hayot o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash charchashni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Hissiy charchash sindromi zamonaviy kasbiy muhitning eng dolzarb psixologik muammolaridan biridir. Uning rivojlanishiga turli omillar ta'sir ko'rsatadi va ularning oldini olish kompleks yondashuvni talab etadi. Tizimli monitoring, ish muhitini yaxshilash va psixologik yordam ko'rsatish choralari sindromning oldini olishda samarali hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maslach, C., & Leiter, M. P. (2016). Burnout: A multidimensional perspective. In *Professional burnout* (pp. 1-16). Taylor & Francis.

2. World Health Organization (2019). Burn-out an "occupational phenomenon": International Classification of Diseases. <https://www.who.int>

3. Schaufeli, W. B., & Enzmann, D. (1998). *The burnout companion to study and practice: A critical analysis*. CRC press.

4. Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2007). The Job Demands-Resources model: State of the art. *Journal of Managerial Psychology*, 22(3), 309-328.
5. Montgomery, A., Panagopoulou, E., Esmail, A., Richards, T., & Maslach, C. (2019). Burnout in healthcare: the case for organisational change. *BMJ*, 366, 14774.